

ЛЕКЦІЯ

СПОСОБИ ПЕРЕДАВАННЯ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

ПЛАН

1. Поняття про чуже мовлення та способи його передавання іншою особою.
2. Власне-пряма мова.
3. Непряма мова.
4. Невласне-пряма мова.

1. Поняття про чуже мовлення та способи його передавання іншою особою.

Чуже мовлення – це висловлення іншої особи, вклинене в мовлення оповідача.

Передавання чужого мовлення

Спосіб	Ознаки	Форми
Власне-пряма мова	Чуже мовлення передане дослівно, із збереженням всіх його особливостей (лексичних, синтаксичних, пунктуаційних).	Конструкція з прямою мовою Діалог, або полілог Цитата
Непряма мова	Чуже мовлення передане від імені автора без збереження його особливостей	Складнопідрядне речення
Невласне-пряма мова	Уплетення елементів чужого мовлення в розповідь автора	Особливі форми відсутні

2. Власне-пряма мова

Форма	Ознаки	Приклад
Конструкція з прямою мовою	Має дві окремі частини: слова автора, у яких повідомлено, кому належить чуже мовлення, і дослівно передане це чуже мовлення.	«І що з того вийшло?» – поцікавився комерційний директор (В. Даниленко).

Діалог (з грецької: Διάλογος — «розмова»), або полілог (з грецької буквально — мовлення багатьох)	Дослівно передана розмова кількох осіб.	– Ви спеціалізуєтесь на презентаціях? – Я можу організувати будь-яке видовище. – Ви зайняті? – Для серйозного замовника – ні. – В такому разі пропоную сьогодні зустрітись (В. Даниленко).
Цитата	Дослівний уривок із якогось твору.	Н. М. Костусяк у зазначеній статті зауважує: «Протягом останніх років в українській мові відбуваються динамічні процеси, пов'язані з актуалізацією іменникових форм, які тривалий час зараховували до вторинних, необов'язкових, а почасти й ненормативних» [Костусяк 2019, с. 119].

Непряма мова – чуже мовлення, передане без збереження його лексичних, синтаксичних та пунктуаційних особливостей. Мовець зберігає лише зміст висловленого.

Форма вираження непрямої мови – складнопідрядне речення, у якому головна частина є словами автора, а підрядна передає чуже мовлення: *«Я хочу помовчати, друже», – відгукується дівчина, загортаючись в плащ* (О. Бердник) → *Загортаючись у плащ, дівчина відгукується, що вона хоче помовчати.*

Способи оформлення непрямої мови

Комунікативний тип чужого мовлення	Сполучні засоби в складнопідрядному реченні	Приклади
Розповідне речення	Сполучник <i>що, ніби, наче</i>	Олег повідомив: «Сьогодні ми проведемо репетицію заходу» → Олег повідомив, що сьогодні вони проведуть репетицію заходу.

Питальне речення	Сполучні слова хто, що, який, чий, котрий, де, куди, звідки, коли, відколи, допоки, як. Сполучник чи.	«Хтось уміє грати на піаніно?» – запитав Олег. Олег запитав, чи хтось уміє грати на піаніно.
Спонукальне речення	Сполучник щоб.	Олег попросив: « Будь ласка , прийдіть усі вчасно» Олег попросив, щоб усі прийшли вчасно.

3. Невласне-пряма мова поєднує особливості прямої і непрямої мови. Властива тільки художньому стилю. Найчастіше її використовують для відтворення внутрішнього мовлення (думок) персонажів. Мова персонажа не виокремлена з авторської мови пунктуаційно, але за лексичними, синтаксичними ознаками і емоційним забарвленням відповідає прямій мові.

*У вікні бібліотеки – таємниче зоряне небо. Пливають в нескінченнім просторі вогнисті слова вічної книги, зачаровують, магнетично тягнуть до себе. Гіпатія шепоче слова ніжності далеким світам, відчуває свою причетність до полум'яного всеохоплюючого життя. Вона згадує мудрі учення Арістарха і Піфагора про нескінченні простори, про те, що земля пливе серед легкокрилого ефіру довкола сфери Геліоса, а разом з ним – у зоряній річці невимірності, яка й складає життя Світового Логоса. **О, титане Прометею! Що ж станеться з твоїм дарунком, коли запанують дикунські уявлення, принесені нам неуками-жерцями, апологетами сінайського бога? Замкнута кришталева сфера з мізерними світильниками зірок? В'язниця духу, склепіння, змуроване над головами нещасних рабів, доля яких віднині – молитися нещадним володарям неба і благодати в них недосяжної ласки?!** (О. Бердник).*